

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد مرودشت
پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

عنوان:
بررسی درک حسابسان از اطمینان منطقی در کار حسابرسی و اثربخشی مدل
ریسک حسابرسی

استاد راهنما:
دکتر هاشم ولی پور

استاد مشاور:
دکتر جواد مرادی

نگارش:
هاجر معظمی نژاد

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم ہے:

پر روماد عزیزم، آیہ ہامی برکت و رحمت زندگانی ام کہ بیرون حمایت آنها اکنون در این جایگاه نمودم و خواهر
مہربانم کہ باتشویق ہا و صبر و سکینابی خویش باعث دلگرمی و پیشرفت من می باشد.

پاسکزاری:

پاسیکران پروردگاری را سزا است که تمام موجودات عالم مقید اویند، هم‌راه او می‌پونند، وصل او می‌چونند و حمد او می‌کونند.

در اینجا بر خود لازم میدانم از لطف و راهنمایی های بی‌دریغ جناب آقای دکتر هاشم ولی پور که در تمام مراحل این تحقیق راهنما و همراه من بوده اند و از نظرات ارزشمند ایشان بهره‌جسته‌ام، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم.

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر جوادی مرادی به خاطر حسن توجه و عنایت و راهنمایی ارزشمندشان پاسکزاری می‌نمایم.

از جناب آقای دکتر شکرانده خواجه‌سوی و دکتر محمد رضا الماسی، اساتید داور پایان نامه که با نظرات شایسته خود در جهت اصلاح پایان نامه، اینجانب را هدایت نموده اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

برای این بزرگواران در کلیه مراحل زندگی، موفقیت، سلامتی و سربلندی را از دگاه خداوند متعال خواستارم.

چکیده

علی‌رغم تعریف مفهوم اطمینان منطقی در استانداردهای حسابرسی، نتایج برخی مطالعات صورت گرفته حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار بین درک این مفهوم بنیادین، توسط حسابرسان مختلف است (Law، ۲۰۰۸: ۱۶۰). نتایج برخی تحقیق‌ها نیز حاکی از آن است که درک حسابرسان در مورد اثربخشی مدل ریسک حسابرسی (که مبتنی بر اصول کلی حسابرسی مبتنی بر ریسک است)، متفاوت می‌باشد (Arens، ۲۰۰۶: ۱۴۸). بدین منظور، با هدف بررسی مصداق فرض‌های فوق در محیط حسابرسی ایران، در این مقاله به بررسی درک حسابرسان ایرانی از مفهوم اطمینان منطقی در هر کار حسابرسی و اثربخشی مدل ریسک حسابرسی و تأثیر متغیرهای جنسیت، تحصیلات، گواهینامه حسابدار رسمی و رده شغلی بر این ادراک خواهیم پرداخت. روش تحقیق مورد استفاده، توصیفی-پیمایشی است و جامعه آماری این تحقیق، حسابرسان مستقل شاغل در مؤسسه‌های حسابرسی خصوصی ایران در دو رده شریک و سرپرست است که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی تعداد ۲۶۹ نفر (شامل ۱۵۰ نفر سرپرست و ۱۱۹ نفر شریک مؤسسه) به‌عنوان نمونه انتخاب شده است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از ابزار پرسش‌نامه گردآوری گردیده و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که تفاوت‌های قابل توجهی میان درک حسابرسان با رده‌های شغلی مختلف، جنسیت متفاوت و حائز گواهینامه حسابدار رسمی در زمینه اطمینان منطقی در کار حسابرسی و اثربخشی مدل ریسک حسابرسی وجود دارد.

واژگان کلیدی: اطمینان منطقی، مدل ریسک حسابرسی، شریک مؤسسه، سرپرست حسابرسی، گواهینامه حسابدار رسمی، جنسیت، رده شغلی

فهرست مطالب

شماره صفحه

عناوین

۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱- مقدمه.....
۳	۲-۱- بیان مسئله.....
۵	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۶	۴-۱- اهداف تحقیق.....
۷	۵-۱- فرضیات تحقیق.....
۸	۶-۱- قلمرو تحقیق.....
۸	۷-۱- تعریف عملیاتی اصطلاحات و واژه‌ها.....
۸	۱-۷-۱) ریسک حسابرسی.....
۸	۲-۷-۱) مدل ریسک حسابرسی.....
۹	۳-۷-۱) ریسک عدم کشف.....
۹	۴-۷-۱) ریسک ذاتی.....
۹	۵-۷-۱) ریسک کنترل.....
۹	۶-۷-۱) اطمینان منطقی.....
۹	۸-۱- ساختار کلی تحقیق.....
۱۲	فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق.....
۱۳	۱-۲- مقدمه.....
۱۳	۲-۲- بخش اول: مبانی نظری تحقیق.....

۱۳	۱-۲-۲ کلیات.....
۱۴	۲-۲-۲- تعریف و هدف حسابرسی.....
۱۴	۳-۲-۲- تحول هدف‌های حسابرسی.....
۱۴	۴-۲-۲- نقش اصلی حرفه حسابرسی.....
۱۵	۵-۲-۲- نقش حسابرس.....
۱۶	۶-۲-۲- عوامل توجیه کننده تقاضا برای حسابرسی.....
۱۸	۷-۲-۲- مدل ریسک حسابرسی.....
۲۱	۸-۲-۲- مجامع حرفه ای ناظر بر حسابرسی در ایران.....
۲۳	۹-۲-۲- ساختمان اداری موسسات حسابرسی.....
۲۵	۳-۲- بخش دوم: پیشینه تحقیق.....
۲۵	۱-۲-۳- تحقیقات داخلی.....
۲۵	۳-۲-۳- تحقیقات خارجی.....
۳۰	فصل سوم: روش تحقیق.....
۳۱	۱-۳- مقدمه.....
۳۱	۲-۳- روش تحقیق.....
۳۳	۳-۳- فرضیات تحقیق.....
۳۴	۴-۳- متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه‌گیری آن‌ها.....
۳۶	۵-۳- جامعه آماری.....
۳۶	۶-۳- نمونه و روش نمونه‌گیری.....

۳۸	۳-۷- ابزار اندازه‌گیری.....
۳۹	۳-۸- طراحی سوال‌های پرسش‌نامه.....
۴۲	۳-۹- روش‌های آماری مورد استفاده در تحقیق.....
۴۲	۳-۹-۱- آمار توصیفی.....
۴۲	۳-۹-۲- آمار استنباطی.....
۴۴	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۴۵	۴-۱- مقدمه.....
۴۵	۴-۲- بخش اول: آمار توصیفی.....
۴۷	۴-۳- بخش دوم: آمار استنباطی.....
۴۷	۴-۳-۱- نتیجه آزمون فرضیه اول.....
۴۸	۴-۳-۲- نتیجه آزمون فرضیه دوم.....
۴۹	۴-۳-۳- نتیجه آزمون فرضیه سوم.....
۵۱	۴-۳-۴- نتیجه آزمون فرضیه چهارم.....
۵۲	۴-۳-۵- نتیجه آزمون فرضیه پنجم.....
۵۳	۴-۳-۶- نتیجه آزمون فرضیه ششم.....
۵۵	۴-۳-۷- نتیجه آزمون فرضیه هفتم.....
۵۶	۴-۳-۸- نتیجه آزمون فرضیه هشتم.....
۵۸	۴-۳-۹- نتیجه آزمون فرضیه نهم.....
۶۱	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادهای تحقیق.....

۶۲	۵-۱- مقدمه.....
۶۲	۵-۲- نتایج آزمون فرضیه‌ها.....
۶۲	۵-۲-۱- نتیجه آزمون فرضیه اول.....
۶۲	۵-۲-۲- نتیجه آزمون فرضیه دوم.....
۶۲	۵-۲-۳- نتیجه آزمون فرضیه سوم.....
۶۳	۵-۲-۴- نتیجه آزمون فرضیه چهارم.....
۶۳	۵-۲-۵- نتیجه آزمون فرضیه پنجم.....
۶۳	۵-۲-۶- نتیجه آزمون فرضیه ششم.....
۶۳	۵-۲-۷- نتیجه آزمون فرضیه هفتم.....
۶۴	۵-۲-۸- نتیجه آزمون فرضیه هشتم.....
۶۴	۵-۲-۹- نتیجه آزمون فرضیه نهم.....
۶۴	۵-۳- پیشنهادهای تحقیق.....
۶۴	۵-۳-۱- پیشنهادات مبتنی بر نتایج تحقیق.....
۶۵	۵-۳-۲- پیشنهادات برای تحقیقات آتی.....
۶۵	۵-۴- محدودیت‌های تحقیق.....
۶۸	پیوست‌ها.....
۶۹	پیوست الف: پرسش‌نامه.....
۷۷	پیوست ب: پایایی پرسش‌نامه.....
۷۸	پیوست ج: نتایج آزمون داده‌ها (آمار توصیفی).....
۸۶	پیوست د: نتایج آزمون داده‌ها (آمار استنباطی).....

پیوست ه: تحلیل آماری سوالات پرسش نامه.....۱۰۴

منابع و ماخذ.....۱۲۳

الف: منابع فارسی.....۱۲۳

ب: منابع انگلیسی.....۱۲۴

چکیده انگلیسی.....۱۲۶

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

حسابرس مستقل در یک کار حسابرسی، نظر حرفه‌ای خود را درباره‌ی انطباق صورت‌های مالی صاحب‌کار با اصول پذیرفته شده‌ی حسابداری ارائه می‌کند. به دلیل این که در یک دوره‌ی حسابرسی رسیدگی به همه‌ی معاملات حسابداری امکان‌پذیر نمی‌باشد، حسابرس تا حدودی ریسک حسابرسی را تحمل می‌کند. بدین معنی که ممکن است، موارد تحریف با اهمیتی را ساختار کنترل داخلی صاحب‌کار، پیشگیری یا کشف نکند و به وسیله آزمون‌های محتوای حسابرسی نیز کشف نشوند و بنابراین حسابرس در معرض ریسک اظهارنظر نامناسب نسبت به صورت‌های مالی که حاوی تحریف با اهمیتی هستند، قرار گیرد (نیکخواه‌آزاد و مجتهدزاده، ۱۳۸۷).

هئیت استانداردهای حسابرسی انجمن حسابداران خبره آمریکا (۱۹۹۳) مدل ریسک حسابرسی را برای کمک به حسابرسان در ارزیابی و مدیریت ریسک حسابرسی، ارائه کرده است، تا ریسک اظهارنظر نادرست در مورد صورت‌های مالی که حاوی تحریف با اهمیتی است، به طور کمی (مقداری) بیان شود. حسابرسان در استفاده از این مدل باید، ریسک‌های موجود در ابعاد مختلف کار حسابرسی را ارزیابی کنند. این ریسک‌ها در مدل ریسک حسابرسی جمع‌بندی می‌شوند و از آن‌ها سطح لازم ریسک کشف برای تعیین روش‌های آزمون محتوا نتیجه‌گیری می‌شود. بنابراین، مدل ریسک حسابرسی چارچوبی را برای تعیین ماهیت، زمان‌بندی و حجم روش‌های آزمون محتوا فراهم می‌آورد. علیرغم پذیرش و کاربرد وسیع مدل ریسک حسابرسی، تعدادی از مشکلات مربوط به استفاده از آن لاینحل مانده است (همان منبع).

همچنین حسابرسان از اطمینان منطقی در کار حسابرسی برای اظهار نظر در مورد صورت‌های مالی استفاده می‌کنند، اگر چه چارچوب اطمینان منطقی در استانداردهای حسابرسی تعریف شده است، درک این اطمینان توسط حسابرسان مختلف، متفاوت می‌باشد (آلن^۱، ۲۰۰۵).

---

¹ Allen

بیانیه استاندارد حسابرسی شماره ۵۳ لازم می‌داند که عملیات حسابرسی به گونه‌ای طراحی شود که اطمینان منطقی از کشف ثقلب مدیریت حاصل شود. حسابرسان همواره باید نسبت به ارائه صحیح اطلاعات از سوی مدیریت و تبارنی کارکنان یک واحد اقتصادی تردید داشته باشند. آنها باید در ابتدای حسابرسی نسبت به امکان تبارنی کارکنان و ارائه نادرست حساب‌ها توسط مدیریت (حساب‌سازی) دقت نظر خاصی به خرج دهند و در حین پیشرفت کار، احتمال این حساب‌سازی را مورد ارزیابی قرار دهند.

۲-۱- بیان مسئله

حسابرس در هر کار حسابرسی در پی آن است، تا احتمال صدور اظهار نظر نامناسب را نسبت به صورت‌های مالی که حاوی تحریف بااهمیتی است، محدود کند که استفاده از مدل ریسک حسابرسی، حسابرسان را قادر می‌سازد، تا این احتمال را که به آن ریسک حسابرسی می‌گویند، تحت کنترل درآورند، همچنین اطمینان منطقی در کار حسابرسی می‌تواند تاثیر زیادی بر اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی داشته باشد. پس می‌توان گفت حفظ سطح بالایی از اطمینان منطقی و صورت‌های مالی فاقد اشتباه بااهمیت از اهداف نهایی حسابرسان می‌باشد. در نتیجه انتظار می‌رود که شرکای شرکت برانگیخته شوند تا میزان بالای اطمینان منطقی در کار حسابرسی را مد نظر قرار دهند (لا^۲، ۲۰۰۸).

مطالعات موجود نشان می‌دهد که تفاوت‌های قابل توجهی میان درک صورت گرفته توسط حسابداران با رده‌های شغلی مختلف در زمینه اطمینان منطقی در کار حسابرسی وجود دارد. شرکا^۳ دارای ادراک بالاتری از اطمینان منطقی نسبت به سایر حسابرسان می‌باشند. متغیر جنسیت، تاثیر بر دو متغیر وابسته ندارد. حسابرسان دارای گواهینامه حسابدار رسمی، دارای درک بالاتری از اطمینان منطقی در کار حسابرسی می‌باشند. هیچ‌گونه تفاوتی در ارزیابی درک حسابرسان بر اساس رده‌های شغلی آنها، جنسیت و همچنین داشتن گواهینامه حسابدار رسمی در زمینه تاثیر و اثربخشی مدل ریسک حسابرسی وجود ندارد (آرنز^۴، ۲۰۰۶).

---

² Law

³ Partners

⁴ Arens

بر اساس تحقیق فیلد^۵ (۲۰۰۵)، مدل ریسک حسابرسی کاربرد وسیعی از سوی کارشناسان

حسابرسی در زمینه حسابرسی داشته است، که این مدل معمولاً به صورت زیر تعریف می شود:

ریسک کنترل^۶ * ریسک ذاتی^۷ * ریسک عدم کشف^۸ = ریسک حسابرسی^۹

که هدف این مدل ارزیابی ریسک حسابرسی و سطح اطمینان منطقی است. بنابراین، متغیر اطمینان

منطقی و مدل ریسک حسابرسی ممکن است، روابط درونی با یکدیگر داشته باشند.

آرنز (۲۰۰۶) معتقد بود، که اطمینان منطقی در واقع میزان اطمینان و اعتمادی است که فرد

حسابرس در انجام کار حسابرسی به دست آورده است. دابر^{۱۰} و همکاران (۲۰۰۶) مفهوم تعهد یا اطمینان

منطقی در بیان حسابرس در زمینه تاثیر و کارایی کنترل داخلی بر گزارشگری مالی^{۱۱} را ضروری می دانند. با

این وجود، چنین مفهومی بر نوع گزارش حسابرسی ارائه شده به مشتریان، از یک گزارش حسابرسی

استاندارد گرفته تا یک گزارش حسابرسی متناقض، تاثیر مستقیم خواهد داشت. همچنین لا (۲۰۰۸) معتقد

بود که برخی عوامل مانند نمونه گیری، رویدادهای پس از تاریخ ترازنامه و معاملات با اشخاص وابسته، می-

تواند بر درک حسابرسان از اطمینان منطقی در مورد صحت صورت های مالی تاثیرگذار باشد. تحقیق حاضر

بر ارزیابی ادراک حسابرسان از اطمینان منطقی در کار حسابرسی و تاثیر و کارایی مدل ریسک حسابرسی

تمرکز دارد.

با این که مدل ریسک هر سه نوع ریسک را مجزا از هم فرض می کند، اما ریسک های ذاتی و کنترل

در درون شرکت قرار می گیرند، در حالی که ریسک عدم کشف به حسابرسان بستگی دارد. میزان آزمون های

محتوای انجام شده بوسیله حسابرسان تابعی از ارزیابی سطح ریسک کنترل و ریسک ذاتی در داخل شرکت

---

⁵ Field

⁶ Control risk

⁷ Inherent risk

⁸ Detection risk

⁹ Audit risk

¹⁰ Dauber

¹¹ Financial reporting

است (لا، ۲۰۰۸). این دو ریسک در زمره مسئولیت مدیریت هستند و بیانگر ریسک سیستم اطلاعاتی می- باشند (وستمان^{۱۲}، ۲۰۰۵).

برخی تحقیق‌های صورت‌گرفته حاکی از آن است که مدل ریسک حسابرسی فعلی که مورد تأیید استانداردهای حسابرسی است، کارایی و کاربرد لازم را ندارد. دنیل^{۱۳} (۱۹۹۸) و استراسر^{۱۴} (۲۰۰۴) معتقدند که مدل ریسک حسابرسی با قضاوت‌های واقعی حسابرسان سازگار نیست. در این زمینه تحقیق‌های متعددی صورت گرفته که نتایج حاصل از آنها متناقض بوده است. یاردلی^{۱۵} (۲۰۰۵) معتقد است مدل ریسک حسابرسی به‌عنوان یک مدل مبتنی بر احتمالات، از نظر درک کردن، مدلی پیچیده است. دوسنبری^{۱۶} و همکاران (۲۰۰۴) بیان می‌کنند که مدل فوق تقریباً پیچیده است و متناقض به نظر می‌رسد. بنابراین مطالعه آنچه حسابرسان واقعاً انجام می‌دهند، مهم است. برخی تحقیق‌ها نیز پا فراتر گذاشته و معتقدند که یک مدل کامل‌تر ریسک حسابرسی برای غلبه بر تغییرات محیطی بازار لازم است. همه این تحقیق‌ها نشان می‌دهند که باید نگاه جدیدی به این مقوله داشت و مدل ریسک حسابرسی را در محیط حسابرسی کاربردی‌تر نمود.

بنابراین به طور خلاصه تحقیق حاضر به دنبال پاسخ به سوال‌های زیر می‌باشد:

۱- آیا بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی نسبت به اطمینان منطقی در کار حسابرسی، تفاوت

وجود دارد؟

۲- آیا بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی نسبت به اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی، تفاوت

وجود دارد؟

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

محققین حقوق و حسابداری عقیده دارند که عمده‌ترین دلیلی که منجر به طرح دعوی علیه

موسسات حسابرسی می‌شود، درک نادرست رابطه بین شکست تجاری^{۱۷} و عدم موفقیت حسابرسی^{۱۸} توسط

¹² Wüstemann

¹³ Daniel

¹⁴ Strawser

¹⁵ Yardley

¹⁶ Dusenbury

¹⁷ Business Failure

استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی است. شرکت‌ها به دلیل محیط اقتصادی که در آن فعالیت می‌کنند و موقعیتشان (برای مثال، رکورد اقتصادی صنعت مربوطه، توانایی و صداقت کم مدیران و کمبود سرمایه) توان پرداخت بدهی‌ها یا فراهم کردن رضایت مشتریان را ندارند و به این وضعیت شکست تجاری می‌گویند. جدی‌ترین حالت شکست تجاری، ورشکستگی است (لوگان^{۱۹}، ۲۰۰۶).

هنگامی که حسابرسان نتوانند حسابرسی را بر حسب استانداردهای حسابرسی انجام دهند و به اشتباه اظهار نظر کنند (برای مثال، حسابرسان مراقبت حرفه‌ای را اعمال نکنند و شواهد کافی و مناسب جمع‌آوری نکنند)، به عدم موفقیت حسابرسی منجر می‌شود. همچنین مطالعات نشان داده‌اند که عدم موفقیت حسابرسی لزوماً منجر به شکست تجاری نخواهد شد. با این حال پس از شکست تجاری، سهامداران و اعتبار دهندگان به وجود عدم موفقیت حسابرسی توجه خواهند کرد. حسابرسان برای هر حسابرسی متحمل ریسک حسابرسی و امکان ارائه اظهار نظر اشتباه می‌شوند. حتی اگر حسابرسان مراقبت حرفه‌ای را اعمال کنند و اظهار نظر حسابرسی درستی ارائه کنند که منجر به عدم موفقیت حسابرسی نشود، آنها همچنان به دلیل شکست تجاری واحد مورد رسیدگی با ریسک طرح دعاوی علیه‌شان مواجه هستند. بنابراین حسابرسان پس از قبول پیشنهاد صاحبکار و برنامه‌ریزی حسابرسی باید درک کافی از صنعتی که شرکت صاحبکار در آن فعالیت می‌کند، بدست آورند. آنها همچنین باید حسابرسی را به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که حسابرسی با کیفیت بالاتری انجام شود و ریسک دعاوی حقوقی به حداقل برسد (چانگ و مانرو^{۲۰}، ۲۰۰۱).

۱-۴- اهداف تحقیق

اگر چه چارچوب اطمینان منطقی در استانداردهای حسابرسی تعریف شده است، اما درک این اطمینان منطقی توسط حسابرسان مختلف، متفاوت می‌باشد. همچنین درک حسابرسان در مورد اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی نیز که بر پایه اصول جهانی جهت انجام ریسک حسابرسی شرکت‌ها به کار می‌رود، متفاوت می‌باشد (آرنز، ۲۰۰۶).

---

¹⁸ Audit Failure

¹⁹ Logan

²⁰ Chung and Monro

هدف تحقیق حاضر، مطالعه تجربی در زمینه گواهینامه حسابدار رسمی^{۲۱}، رده شغلی حسابرسان، جنسیت و تحصیلات^{۲۲} آنها، بر درک مبتنی بر اطمینان منطقی^{۲۳} و اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی^{۲۴} در کشور ایران می باشد.

۱-۵- فرضیه های تحقیق

فرضیه های این تحقیق به صورت زیر مطرح می شوند:

فرضیه ۱: بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی نسبت به اطمینان منطقی در کار حسابرسی، تفاوت وجود دارد.

فرضیه ۲: بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی، نسبت به اثربخشی مدل ریسک حسابرسی، تفاوت وجود دارد.

فرضیه ۳: حسابرسان دارای تحصیلات بالاتر نسبت به حسابرسان دارای تحصیلات پایین تر، درک بهتری از اطمینان منطقی در کار حسابرسی دارند.

فرضیه ۴: بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی نسبت به اطمینان منطقی در کار حسابرسی، از لحاظ جنسیت تفاوت وجود دارد.

فرضیه ۵: بین درک شرکا و سرپرستان حسابرسی در زمینه اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی، از لحاظ جنسیت تفاوت وجود دارد.

فرضیه ۶: بین درک حسابرسان رسمی و حسابرسانی که فاقد گواهینامه حسابدار رسمی هستند، نسبت به اطمینان منطقی در کار حسابرسی، تفاوت وجود دارد.

فرضیه ۷: بین درک حسابرسان رسمی و حسابرسانی که فاقد گواهینامه حسابدار رسمی هستند، نسبت به اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی، تفاوت وجود دارد.

---

²¹ CPA certification

²² Education

²³ Reasonable assurance

²⁴ Audit risk model (ARM)

فرضیه ۸: رده‌های شغلی حساب‌رسان، جنسیت و داشتن گواهینامه حسابدار رسمی بر درک حساب‌رسان از اطمینان منطقی در کار حسابرسی، تاثیر متقابل دارد.

فرضیه ۹: رده‌های شغلی حساب‌رسان، جنسیت و داشتن گواهینامه حسابدار رسمی بر اثر بخشی مدل ریسک حسابرسی، تاثیر متقابل دارد.

۱-۶- قلمرو تحقیق

در بحث قلمرو تحقیق سه نوع قلمرو موضوعی، مکانی و زمانی تحقیق مطرح است. موضوع این تحقیق که بررسی درک حساب‌رسان از اطمینان منطقی در کار حسابرسی و اثربخشی مدل ریسک حسابرسی می‌باشد، به عنوان قلمرو موضوعی تحقیق مطرح می‌شود. موضوع بعدی، قلمرو مکانی تحقیق است. جهت جمع‌آوری داده‌های این تحقیق موسسات حسابرسی به عنوان قلمرو مکانی تحقیق در نظر گرفته شده است. از آن جایی که روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق از طریق کتابخانه و پرسش‌نامه بوده است، دوره زمانی خاصی را در بر نمی‌گیرد و قلمرو زمانی این تحقیق محدود به مقطع زمانی خاصی نیست.

۱-۷- تعریف عملیاتی اصطلاحات و واژه‌ها

۱-۷-۱) **ریسک حسابرسی**^{۲۵}: ریسک حسابرسی یعنی آن ریسکی که تعریف با اهمیتی در صورت‌های مالی وجود داشته باشد و حساب‌رسان ندانسته نظر خود را از بابت آن تعدیل نکند. یا به عبارتی احتمال ریسک اینکه حساب‌رسان ناآگاهانه نتواند نظر خود را نسبت به صورت‌های مالی که دارای اشتباه بااهمیت است، اصلاح نماید (نبوی، ۱۳۴۷).

۱-۷-۲) **مدل ریسک حسابرسی**^{۲۶}: حساب‌رسان معمولاً به مدل ریسک جهت ارزیابی میزان ریسک در شرکت‌ها متوسل می‌شوند. مدل ریسک حسابرسی معمولاً به صورت زیر بیان می‌شود:

ریسک کنترل * ریسک ذاتی * ریسک عدم کشف = ریسک حسابرسی

²⁵ audit risk

²⁶ Audit risk model

۱-۷-۳) **ریسک عدم کشف**^{۲۷}: احتمال اینکه حسابرس با انجام آزمونهای خود موفق به کشف تحریف در مانده حسابها، گروه حسابها یا معاملات نشود (شباهنگ، ۱۳۸۶).

۱-۷-۴) **ریسک ذاتی**^{۲۸}: عبارت است از احتمال رخ دادن یک اشتباه یا تحریف بااهمیت در مانده یک حساب یا گروه معاملات، با فرض این که برای آن، کنترل داخلی وجود نداشته باشد. ریسک ذاتی را باید در مرحله برنامه‌ریزی ارزیابی کرد و به طور مستمر طی عملیات حسابرسی تحت نظر قرار داد (همان منبع).

۱-۷-۵) **ریسک کنترل**^{۲۹}: احتمال ریسک تحریف در مانده یک حساب، گروه معاملات یا گروه حسابها به نحوی که کنترل‌های داخلی قادر به کشف آن نباشند. بر همین اساس هر چه کنترل‌های داخلی قوی باشد، ریسک کنترلی ضعیف می‌باشد و بالعکس هر چه کنترل‌های داخلی ضعیف باشد، ریسک کنترلی افزایش می‌یابد (همان منبع).

۱-۷-۶) **اطمینان منطقی**^{۳۰}: اطمینان منطقی در کار حسابرسی را به صورت، رضایت از معتبر و موثق بودن اطلاعات ارائه شده تعریف می‌کنند که میزان رضایت به وسیله ماهیت، میزان و نتیجه مراحل حسابرسی و عینی بودن شواهد به دست آمده، تعیین می‌شود (لا، ۲۰۰۸).

۱-۸- ساختار کلی تحقیق

چارچوب کلی تحقیق در فصل‌های آتی به صورت زیر خواهد بود:

فصل دوم: این فصل نگاهی به مبانی نظری پشتوانه انجام این تحقیق داشته و با بررسی یافته‌های تجربی درباره موضوع این تحقیق و موارد مشابه، به بررسی اهمیت و تشریح تئوریک متغیرهای مورد استفاده می‌پردازد و سپس پیشینه مختصری از تحقیق‌های انجام شده قبلی، در ارتباط با موضوع تحقیق در سطح داخلی و بین‌المللی ارائه می‌دهد.

²⁷ Detection risk

²⁸ Inherent risk

²⁹ Control risk

³⁰ reasonable assurance

فصل سوم: در این فصل به تبیین روش تحقیق، فرضیه‌های تحقیق، تعریف عملیاتی متغیرهای جامعه آماری، روش پردازش داده‌ها، مدل‌های مورد استفاده و روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته خواهد شد.

فصل چهارم: این فصل به تجزیه و تحلیل یافته‌ها و اطلاعات، اختصاص یافته است، به طوری که در دو بخش آماره‌های توصیفی و استنباط آماری، ابتدا نگاهی کوتاه به آماره‌های پراکندگی داده‌های جمع‌آوری شده پرداخته، و سپس مدل‌های مختلف تجزیه و تحلیل رگرسیون ارائه و نتایج آزمون‌های آماری بیان گردیده است.

فصل پنجم: در این فصل ابتدا نتایج تشریح مورد ارزیابی قرار گرفته و پس از مقایسه آن با تحقیق‌های مشابه قبلی، به بیان محدودیت‌های احتمالی، جهت تعمیم نتایج و زمینه‌هایی برای تحقیق‌های آتی، پرداخته است.